

ZSÁKUTCÁBAN A KÖNYVTÁRBERENDEZŐK?

HENNING, Wolfram: Bibliotheksausstatter in der Sackgasse? Einige Möblierungsfragen der "neuen" Freihandbibliothek. (*Buch und Bibliothek*. 34. 1982. 10. 744–751.p.) alapján URBÁN László tömörítvénye.

Az utóbbi tíz-tizenhárom évben a fejlődés oly sokféle jelensége mutatkozott, hogy nem látszik jogosulatlannak a szabadpolcos könyvtár új korszakáról beszélni. Pontosabban, már negyedszázaddal ezelőtt *Mevisse*n eszményei között szerepelt a "szellemi-társasági központ" igénye, de a körülmények csak a raktárak megnyitásához, az iskolásan elrendezett munkahelyekhez, a didaktikus katalógusokhoz és szép nagy kölcsönzőpultokhoz vezettek. Lényeges újdonságok 1970-ben váltak láthatóvá: az audiovizuális anyagok megjelenése kihívást jelentett a közművelődési könyvtár magáról kialakított hagyományos képével, kínálatával, berendezésével szemben: felbukkantak a játékok a gyerekkönyvtárban; a kombinált nyilvános és iskolai könyvtár problémáit át kellett gondolni. Részben mint divatos jelszavak, részben mint komoly koncepciók rövidítései, forgalomba jöttek olyan fogalmak, mint: "piactér", "kommunikációs központ", "találkozóhely", "fesztelen atmoszféra". A könyvtárterek reprezentatív felújítása összekapcsolódott a könyvtár társadalmi szerepével:

- a könyvtárak hivatalos jellegét meg kell szüntetni, hogy a lakosság minden rétege és csoportja magáénak érezze;
- a könyvtárakat, mind a meglévő, mind a lehetséges új olvasók számára vonzóvá, korszerűvé kell tenni;
- a könyvtárak kínálatának befogadását meg kell könnyíteni, és hatékonyabbá kell tenni.

Modern könyvtárkonceptiókat a régi és hagyományosan berendezett épületek is befogadhatnak. A hármas tagoltságú könyvtár*, amelynek fejlődése szintén 1970-ben indult meg, bár kevésbé látványos, mint az av-mámmor, úgy tűnik, elhatározó lépés lett az új szabadpolcos könyvtár irányába. Speciális építési és berendezési vonatkozásait azonban csak most, a gütersloh-i és a münsteri tervekkel kapcsolatban kezdik igazából áttekinteni.

Másfelől, még mindig vannak modernül berendezett könyvtárak, amelyek távol tartják magukat a szabadpolc új eszméjétől, sőt még a régi szabadpolcnak is némely követelményét – mint például a tájékoztató szolgálatot – "a forradalom örögi művének" tekintik.

Ha egy könyvkereskedő új szolgáltatására akarja felhívni a vásárlók figyelmét, akkor ezt az üzlet megjelenésének is ki kell fejeznie. Könyvtárak esetében ugyan a bútorok piaci

*Ld. az Alternative arrangement c. könyv (lapunk 537. oldalán lévő) ismertetéséhez fűzött szerkesztői megjegyzést.

kínálata gazdag, de a szolgáltatásaikat új formában nyújtani kívánó könyvtárak gondjait mégsem enyhíti, mert a változtatások iránti igényeket a bútoripar eddig nem vette figyelembe. Szükség lenne az új, a könyvtárak számára is megfelelő berendezési tárgyak kifejlesztésére és gyártására. Zsákutcában lennének a könyvtárberendezők? Az új típusú szabadpolcos rendszer igénye meghaladná a lehetőségeket?

Az első tünet, avagy bűnjel: a könyvek bemutatása

Évtizedeken át csak drótvázakkal, könyvtámaszokkal és imbolygó körforgókkal rendelkezünk a könyvek bemutatására. Vajon még mindig elfogadható, hogy nagyobb kiállításokon az asztalokon könyvleányok terüljenek szét, vagy hogy az állványok két polca közötti barlangokban enyészsenek el a kinyitott címlapok?! Ha az állványok tetejét amputálják, még nem állíthatjuk, hogy bemutató bútorhoz jutottunk. Az állványok oldal-lapjai is sokkal többre lennének alkalmasak, mint a raktári rend táblázatainak kifüggesztésére.

A könyvajánló funkció nemcsak a hármas tagoltságú könyvtárban játszik szerepet. Ilyen követelményeket támaszt a "böngésző övezet" (browsing area) is, amely a bejárat közelében, mint első benyomást nyújtó, az állomány egészéből bátorító, ösztönző must-rát kínáló, csalogató szolgáltatás helyezkedik el. Gyakorlati tapasztalatok az NDK-ban is azt bizonyították, hogy a szisztematikusan felállított gyűjtemény megszakítása kiemelt dokumentumokkal előnyösen befolyásolja a látogatók keresőkedvét.

Az ilyen irányba törekvő elképzelések rendre összeütközésbe kerülnek a könyvtárberendezők kínálatával.

A második tünet, avagy bűnjel: a gyermekkönyvtári bútor

Évtizedeken át csupán "asztalkákkal" és "székecskékkal" próbálták a könyvtárosok igényét kielégíteni. Ha egy képeskönyvvályú mellett még egy képeskönyvpult is adódott, az már nagy szó volt. A gyermekkönyvtári állványok, a képeskönyvbútorok fejlesztése évtizedek óta gyakorlatilag nem folyik. Az asztalformák száma és ezzel a kombinációk lehetősége, csekély. Az a vágy, hogy az asztalok és a székek legalább két – a felnőttektől eltérő! – magassággal legyenek kaphatók, nem minden gyártónál talál megértésre. A fesz-telen, természetes ülés és fekvés lehetőségének igényéről alig vesznek tudomást. Milyen megoldásokat kínálnak a játékok áttekinthető és vonzó kínálatához? A gyerekek festegetéséhez, rajzolásához? És ahhoz, hogy a bútorok színei és formái különleges atmoszférát hozzanak létre? A kölni gyermekkönyvtár nem utolsó sorban azért biztató jelenség, mert a könyvtárberendezők jelenlegi sémáit itt túlhaladták.

Köztes-egyenleg

A berendezés szoliditása önmagában nem elégít ki. Az av-övezettől eltekintve, könyvtárberendezőink leragadtak a régi szabadpolcos könyvtár megoldásainál. Úgy lát-szik, mintha az utóbbi években csak egymásra figyeltek volna, és nem a közművelődési

könyvtár lényegi változásaira. Ha egy berendező a "jövő könyvtára" feltételének csak egy jól bevált, tisztán faszerkezetű állványtípust lát, akkor annak nincs sok fogalma az új szabadpolcos rendszerről.

Sven *Kohlhoff* építész egy alkalommal olyan könyvtárról beszélt, amelyet az évszakoknak megfelelően lehetne átrendezni. Ennek a könyvtárnak a bútorai nagymértékben mozgathatók és kombinálhatók lennének. Az így létrejövő változatosság azonban várhatóan összeütközésbe kerülne az összes övezeten keresztülhúzó "egységes bútorzat-rendszerrel".

Dac-reakciók

Az adott helyzet "barátságosan fekete" bemutatása után, fair módon beszélni kell a helyzet megváltoztatására irányuló törekvésekről is. Íme, néhány könyvtárosi ellen-elképzelés:

- IKEA-bútor. Miért ne vezethetnének nem-hagyományos könyvtári belsőkhöz a svéd vállalat "képtelen" bútorai?
- Thiem-féle "ruháskosár". "Inkább ruháskosárban kínálni a könyveket az ablak-deszkán, vagy a padlón, mint olyan könyvtárban, amely hetenként tíz órát tart nyitva." Igen. A ruháskosár jó ötlet lehet egy egészen raffinált "szegény" könyvtár berendezéséhez.
- "Hulladék tárolók" a könyvtárban. Ez a fogalom alkalmas arra, hogy felingereljen minden könyvtárberendezőt, aki mély hálát vár azért, mert bútorai szolidak, sterilek, jól illenek egymáshoz, és már az újkorszak óta jól megállják helyüket a nyilvános könyvtárakban.

És az üzletberendezők?

Miért nem a kereskedelmi építésszel terveztetjük a könyvtárakat? Valójában néhány könyvtárban részben ilyen eredetű a berendezés (Duisburg, Moers, Paderborn, Frankfurt). A kezdeti próbálkozások után megállt a fejlődés. Egy egész sor tipikusan könyvkereskedelmi bútor megfelel a könyvtári igényeknek is, mások azonban nem vehetők át változtatás nélkül, ismét más egységeket (így például a szabadon álló, kétoldalas állványt is) ki kellene fejleszteni a rendszeren belül.

Gyermekbútor kínálat?

Nem lehet teljes alternatívákat remélni a jelenlegi kínálathoz képest, de lényeges gazdagodást igen. Az óvodai alapbútorok lényegesen nagyobb választékot kínálnak, mint a könyvtáriak.

Változások a láthatáron?

A könyvtárberendezőknek azt kívánjuk, és ebben a könyvtárosok segíteni is szándékoznak, hogy a mennyiségi igények ("még egy állványt bele") kielégítése után minőségi

változás következzen be. Az új szabadpolc úttörőinek törekedniük kell a tapasztalatok, ötletek, gyártmánykatalógusok gyűjtésére. Jó példát kínálnak a hollandok, akik katalógust állítottak össze minden kapható gyermekbútorról és gyártóikról. Óvni kell a könyvtár érdekeit akkor is, ha a fenntartó kényelemből vagy megtakarítás reményében egyetlen cégnél akar mindent megrendelni. Szükséges lenne összeállítani a követelmények listáját, és a berendezőknek bebizonyítani, ők vannak abban a helyzetben, hogy a könyvtárosi elméleti elképzeléseket a gyakorlatba átültessék.

Az emberek szeretnék jól érezni magukat a közösségi terekben is. Egy 15 éves olvasó írja: ". . . a szobámat legszívesebben dobozokkal, kartonokkal és fotókkal rendezem be, és legalább minden három hónapban egyszer átrendezem. . ."

"Olvasósátor" a könyvtárban

(Illusztráció a Deutsches Bibliotheksinstitut által közreadott "Die Kinderbibliothek" (Berlin, 1981, 88 p.) c. kötetből)